

שארית מנחם

אמרות טהורות, דיבורים קדושים, ערבים ומתוקים, בדרך פרד"ם
מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי מנחם מענדיל מווישניווא זי"ע

בהעלותך

יצא לאור ע"י

מכון

ברכת נפתלי

להוצאת ספרי רבו"ק וצללה"ה

ע"ש הר"ה צ"ר רבי נפתלי צבי בן כ"ק

אדמו"ר רבי ברוך צ"ל מווישניווא

מאנסי נ"י

אנחנו עמו. אבל הקרי הוא ו"לו" אנחנו עמו בוא"ו, ויגאלנו
גאולה שלמה בבי"א.

**דבר אל בני ישראל איש איש כי יהיה טמא לנפש ועשה
פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום וגו'.** במס' פסחים
(ו"ע"א) שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים
יום וכו', מ"ט דת"ק שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על
פסח שני, ובתוס' ד"ה ומזהיר מקשים דהאיך ילפינן ששואלין
ודורשין בהל' פסח שלשים יום ממרבע"ה דעמד בפסח ראשון
וזהוהיר על פסח שני, הלא ע"י שאלה הווקק לומר להם,
ומתרצים שהיה די לאמור להם אל תעשו כעת פסח, וממה
שהאריך יש ראייה ששואלין ודורשין ל' יום. ומקשין העולם
מהא דאי' בגמ' פסחים (פ"ה ע"א) ועצם לא תשברו בו, אחד
עצם שיש בו מח ואחד עצם שאין בו מח, ומה אני מקיים ואכלו
את הבשר בלילה הזה בבשר שעל גבי העצם, או אינו אלא
בבשר שבתוך העצם, ומה אני מקיים ועצם לא תשברו בו
בעצם שאין בו מח, אבל בעצם שיש בו מח שובר ואוכל, ואל
תתמה שהרי יבוא עשה וידחה ל"ת, כשהוא אומר ועצם לא
ישברו בו בפסח שני שאין ת"ל, שכבר נאמר ככל חוקת הפסח
יעשו אותו, הוי אומר בין עצם שיש בו מח בין עצם שאין בו
מח, ע"כ. נמצא דהא דבעצם שיש בו מוח נמי שייך הלאו
דועצם לא תשברו בו, ילפינן מועצם לא ישברו בו הכתוב בפסח
שני, וא"כ קושיית התוס' במקומה עומדת מנ"ל דשואלין
ודורשין בהל' הפסח ל' יום, וליכא למימר כתני' התוס' דהראי'
הוא משום שהי' די באומרו אל תקריבו עכשיו, דהלא מרבע"ה
היה מוכרח ללמד כל דיני פסח שני כדי שידעו הלכה זו דאין
לשבור אפילו עצם שיש בו מוח, אשר מפרשת פסח ראשון לא
ידעו זאת ורק נלמד מפרשת פסח שני.

וי"ל דהתוס' הקשו שם בד"ה כשהוא אומר, איך ס"ד דאכילת
פסח ידחה הלאו דלא תשברו (אשר בגלגל זה צריך קרא על עצם שיש
בו מוח), הלא לא הוי בעידנא דמערך לאו מקיים עשה דהא

ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה. ופרש"י
להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, והקשו המפוי מאי קמ"ל,
וי"ל דנודע פי' התולדות עה"פ (מלאכי ג' ו') אני ה' לא שנית,
ואתם בני יעקב לא כליתם, שהכוונה בזה שהשי"ת שינה תיבת
לא באלף שכתוב (בישעי"ס ג' ט') ובכל צרתם "לא" צר, ועשה
ממנו לו בוא"ו, והמכוון בזה שהקב"ה כבי' מצטער בצרתם של
ישראל, ועי"כ ואתם בני יעקב לא כליתם כי למענו יעשה,
עכת"ד. והנה איתא במס' שבת (כ"ב ע"ב) דנר מערבי שהוא פני
המנורה היה עדות שהשכינה שורה בתוך בני"ר ל"א אפילו בבית
שני שכבר היו קצת בבחינת גלות, וזהו המשך דבריהם שם
בגמ' מהו עדות אמר רב זו נר מערבי וכו' וממנה היה מדליק ובה
היה מסיים, פירוש למה לנו העדות, ומתרץ שהעדות הוא
"ממנה" ר"ל מהשכינה כבי' היה מדליק, פי' בשעת החורבן
בשריפת בית מקדשה, ובה היה מסיים, פי' שהסיום מהצרות
והתחלת הגאולה תהיה ג"כ "בה", היינו מהשכינה, כדי לאוקמי
שכינתא מעפרא, וכן מצינו במצרים שהקב"ה כבי' צירף את
עצמו עמהם היינו גלות השכינה למלא את הקץ, היינו הק"ץ
שנים שנחסרו מהארבע מאות שנה שהיו צריכין להיות
במצרים כדאיתא בספח"ק, וזה כוונת הכתוב (בראשית ט"ו י"ג)
ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, וא"ת הלא לא היו רק
"רדו" שנים וא"כ יצאו קודם הזמן, עז"א וגם את הגוי אשר
יעבדו דן "אנוכי", שכבי' מצרף את עצמו, וזה משלים הק"ץ.

**ועפ"ז יתפרש הפסוק ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה, שהוא
עדות על השראת השכינה, וזה מורה שקב"ה מצרף את עצמו
כבי' עמהם בצרתם, וזה שפירש"י העלה נרותיה להגיד שבחו
של אהרן שלא שינה, הכוונה באמרו ש"לא" שינה, ה"לא"
שהיה כתוב באלף, שינה, ועשאו ב"ואו" ע"ד בכל צרתם "לו"
צר שהקב"ה כבי' משתתף בצרת ישראל וממילא למענו יעשה,
וכמו"כ מצינו בתהלים (ק"ג) בפסוק דעו כי ה' אלהים הוא עשנו
ו"לא" אנחנו, שהכתיב הוא ו"לא" באלף, שמורה ח"ו שולא**

השם הוי' יתב' וחסר ו' ה', ע"ד הכתוב (שמות י"ז ט"ז) כי יד על כס יה, נמצא שם בן ד' אותיות איננו מספר כ"ו, וזה הרמז בר"ת אי"ן כ"ו, כלומר שחסר משם הוי' שהוא מספר כ"ו, וזה שאמר ועתה נפשנו יבשה, ובקשנו יגדל נא כח ה', שיתגדל ויתמלא כח ה' שם הוי' ב"ה וב"ש שיהיה שמו שלם וכסאו שלם בב"א.

ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו. י"ל דטענת ישראל על המן הי' עפ"י מ דא"י במס' שבת (ל"ב ע"א) ובתענית (כ' ע"ב) אמר ר' ינאי לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס שמא אין עושין לו נס, ואם תימצא לומר עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו. ובתענית (כ"ד ע"א ברש"י ד"ה אלא) כ' שאסור להנות ממעשה נסים כי מנכין מזכיותיו. ועפ"י פי' הפסוק בתהלים (קכ"ח ב') יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, פי' יגיע כפיך כי תאכל, ולא ע"י מעשה נסים, אזי אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב משא"כ מי שנהנה ממעשה נסים שמנכין לו מזכיותיו נמצא מחסר חלקו מעולם הבא, וזה טענת ישראל באמרם ועתה נפשנו יבשה, ר"ל הנפש דייקא יבשה לעולם הבא, והוא מטעם בלתי אל המן עינינו, "מן" ר"ת מעשה נסים, כיון שנהנים ממעשה נסים, אבל האמת שעל ידי אכילת המן לא נגרע זכותם, יען שע"י המן היה קידוש השם, א"כ אדרבה נתחדש זכותם מחדש ביתר שאת.

ועפ"י יש ליתן טעם מה שנצטוו להניח צנצנת המן למשמרת כדכתיב (שמות ט"ז ל"ג) קח צנצנת וגו' והנח אותה לפני ה' לדורותיכם, כדי שיהיה קדוש השם, וזש"א (שם פסוק ז') ובוקר וראיתם את כבוד ה', שיתקדש ש"ש על ידכם בירידת המן, בשמעו את תלונתיכם על ה', היינו על הנפש מה' יתקבל טענתכם בענין חלק עוה"ב שלא יתמעטו זכויותיכם, ואדרבה יתרבה חלקכם חלק עוה"ב.

האנכי הריתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק וגו'. י"ל בדרך צחות דהנה אהבת אב לבן הוא בטבע, ולכן הוא מסוגל לסבול טורח מרובה בגידול הבנים, וזש"ה האנכי הריתי את כל העם הזה שתהיה לי אהבה בטבע, ואף אם תאמר אנכי ילדתיהו עפ"י אמרם ז"ל (סנהדרין צ"ט ע"ב) המלמד לבן חבירו תורה כאילו ילדו, מ"מ מכיון שלא הריתיו אינו כבן ממש ואינו יכול לסבול טרחיהם.

ויען יהושע וכו' ויאמר אדוני משה כלאם, ויאמר לו משה וכו' ומי יתן כל עם ה' נביאים וכו'. והנה דחו"ל (סנהדרין י"ז ע"א) כלאם, הטל עליהן צרכי ציבור והם כלין מאליהן, וי"ל בדרך הלצה, דנראה דמשה רבינו התחכם בזה באמרו מי יתן כל עם ה' נביאים, וממילא לא יהי' להם על מי למשול ולומר נבואה,

עבירת הלאו הוא בשעת שבירה, וקיום העשה רק בשעת אכילה, וא"כ שוב תקשי ל"ל קרא, וי"ל כיון דפסח הוא עשה שיש בו כרת הוי עשה חמור ודוחה הל"ת אפילו לא הוי בעידנא (עיין תוס' פסחים נ"ט ע"א) ד"ה אתי, שכ"כ בשם ר"י, וזבחים (ל"ג ע"ב) ד"ה לענין, וא"כ שפיר הוי ס"ד שידחה ולכן צריך קרא. אך לכאורה אכתי קשה קושיית התוס' למה לן קרא לעצם שיש בו מוח דהא לא הוי בעידנא, ואין לתרץ כנ"ל הוי עשה ש"ב כרת, דהא עיקר דפסח יש בו כרת כתיב בפסח שני, וא"כ לא הו"ל למרבע"ה לאמור רק שלא יעשו כעת הפסח כתי' התוס' (כו), ולא יהיה מקום לטעות לשבור עצם שיש בו מוח מטעם עשה דוחה ל"ת, וכקושיית העולם הנ"ל, דהא לא הוי בעידנא, ורק אחר שאמר בפסח שני שיש בפסח כרת, אז היה ס"ד שידחה אע"ג דלא הוי בעידנא, ולכן הוצרך קרא לגלות שגם עצם שיש בו מוח לא תשבורו ודו"ק, אבל אילו משרבע"ה היה אומר רק אל תעשו כעת פסח לא היה מקום לטעות שידחה, וע"כ למדנו היטב ששואלים ודורשים.

והאספסוף אשר בקרבם התאוו תאוה. י"ל בדרך אפשר הטעם שהיה החטא של המתאווים כ"כ גדול, וכן מדוע היה המן נבלע ברמ"ה אברים, ועי"ז ניתן מקום שיטענו כלום יש בריה שמכניס ואינו מוציא (עיין יומא ע"ה ע"ב), וי"ל דהנה עיקר ע"ז אז היה פעור שעבודתו ע"י התרזה, (עיין סנהדרין ס' ע"ב), ולכך גזרה חכמתו יתברך שהמן יבלע במעיהם שלא יהיה להם במה לעבוד הע"ז, ומשו"ה כשרצו להחטיאם בחטא ע"ז כתיב (במדבר כ"ח ב') ותקראנה לזבחי אלהיהם ויאכל העם, ועי"ז יכלו לעבוד לבעל פעור, וכן אמר דהמע"ה (תהלים ק"ו כ"ה) ויצמדו לבעל פעור, ע"י ויאכלו מזבחי מתים, נמצא שחטא המתאווים היה גדול מפני שבתאוותם לבשר היה טמון עצת היצר להביא אותם לתאוה אחרת עבודת פעור, ומתורץ כפל הלשון התאוה תאוה, ועי"ז באו לזנות אל בנות מואב, ועיין סנהדרין (נ"ו ע"ב) דתיבת לאמור רומז על עריות, וזה שצעק משה רבע"ה (פי' זו פסוק י"ג) כי יבכו עלי' "לאמור" תנה לנו בשר, ר"ל שבתאוותם לבשר יגרר חטא ע"ז ועריות, ר"ל, הש"י יצילנו מכל רע אך טוב כה"י.

ועתה נפשנו יבשה אין כל. ועתה נפשנו יבשה אין כל הר"ת מכוונים לר"ת של ועתה יגדל נא כח אדני, יל"פ הכתוב שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים מ"ד כ"ו כ"ז) כי שחח לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו קומה עזרתה לנו, ר"ל כשישראל הם בשפל המצב כי שחח לעפר נפשנו, אז נצמחה הישועה, וזה הוא הרמז ג"כ מכיון דנפשנו יבשה ואין כל, ר"ל ששחח לעפר נפשנו, ע"כ יגדל נא כח אדני, קומה עזרתה לנו. והנה הר"ת הנ"ל הם אותיות אי"ן כ"ו, ויש לרמז עפ"י מ' שמובא דבזמן הגלות נחסר בעוה"ר

ועי' זה' נבואתם כלה, כמש"כ בתוס' (שם) דוהם כלים, הפי' שנבואתם כלה, ועי' ש, אחרי שהמה כבר כשאר העם.

והאיש משה ענו מאד וגו'. ענו חסר יו"ד, אפשר לומר עפ"י מה שפירשתי הפסוק (שמות ל"ג כ"א) הנה מקום אתי ונצבת על הצור והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור וגו', דהגם דעיקר עבדות הש"י צריכה להיות בענוה, מ"מ לפעמים צריכים גם לגיאות דקדושה בבחינת ויגבה לבו בדרכי ה' (דה"ב י"ז ו') וזש"ה הנה מקום "אתי", ר"ל למען שמו יתב', ונצבת על הצור בגיאות, והיה בעבור כבודי, ורק לעניני ארציות, ושמתיך בנקרת הצור למטה וזה יש לרמוז בפסוק והאיש משה ענו חסר יו"ד, דרך כשלא היה נוגע ליהדות היה משתמש בענוה, לא כן לענין עבדות ה' היה מתאזר בגאות דקדושה. וזש"ה מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש (קהלת א' ג'), היינו "מה" הרומז לענוה, הוא יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, היינו בעניני ארציות, אבל במה שנוגע למעלה מהשמש, היינו עניני רוחניות, אין יתרון למדת "מה" שהוא ענוה, דאדרבה יש לקיים ויגבה לבו בדרכי ה'.

ויאמרו הרק אך במשה דיבר ה' וגו' ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' וגו'. י"ל הכונה דהנה הרמב"ם בפ"ז מהל' יסוה"ת כ' מה הפרש יש בין נבואת משה לשאר נביאים, (א) כל הנביאים התנבאו במראה או בחלום ומשה מתנבא והוא ער ועומד, (ב) כל הנביאים התנבאו על ידי מלאך לפיכך רואים במשל וחיידה, ומשה רבינו פה אל פה אדבר בו שאין שם משל אלא רואה הדבר על בוריו, (עי' ש ברמב"ם עוד חילוקים), וזה י"ל בכוונת אהרן ומרים כשדברו על משה ואמרו הרק אך במשה דבר ה', דחשבו שכמו שבמשה שכינה מדברת מתוך גרונו כך גם בהם שכינה מדברת, וזה שאמרו הרק אך "במשה" פי' בתוכו דיבר ה' הלא גם "בנו" דיבר. והקב"ה השיב לומר להם "שמעו" נא דברי, היינו רק בבחינת שמועה ולא "כמדבר" מגורנם, ואמר אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע ולא "בתוכו" ורק בחלום הוא נראה אשר אדבר בו ממש, אבל לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר "בו" בתוכו ממש, ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה.

או י"ל בד"א קצת שחשש השי"ת שיאמרו אהרן ומרים שגם במשה אין השכינה מדברת מתוך גרונו כיון שהם קדמו לו בנבואתם (עיין סוטה י"ב ע"ב) דדריש מקרא ותקח מרים הנביאה אחות אהרן (שמות ט"ו כ'), שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן קודם שנולד משה, וכיון שכן יחשבו שנבואת משה בא על ידם, ולזה השיב השי"ת אם יהיה, ר"ל אם האמת שנבואת משה הוא על ידי נביאכם, היינו שלכם שקדמה לנבואתו אזי ה' במראה

אליו אתודע בחלום אדבר בו, כמו יתר הנביאים, אבל לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר בו, וכיון שדרגת נבואתו גדולה משל כל הנביאים, הרי שלא מכוחם הוא א"כ מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה.

הפטרה

והשמן עומד על ימינו לשטנו ויאמר ה' וכו' יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך הבוחר בירושלים. אפ"ל עפ"י מה שפירשו בספ"ק הפ' (איכה ג' ל"ט מ') מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו, שאינו מספיק להתאונן ולשוב רק על החטאים כי באמת גם על המצוות ודרכים הטובים יש לעשות תשובה לבדוק ולחפש אם נעשו לשם שמים וכהוגן, וזש"א נחפשה דרכינו הטובים ונחקורה איך נעשו ונשובה גם עליהם, וזש"א ביבמות (כ' ע"א) קדש עצמך במותר לך, ר"ל קדש עצמך לקדש גם את המותר המצוות והמעש"ט, וזש"א והשמן עומד על ימינו רומז למצוות, לשטנו, כי גם אז בעשית המצוה רוצה לשטנו ולהכניס לו מחשבות זרות רח"ל, ע"כ ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן שמתעהו לעשות עבירה, וגם יגער ה' בך השטן הבוחר "בירושלים" רומז לשלימות, כדאיתא בספ"ק ירושלים אותיות ירא שלם, שלא להסטין ולהכניס מחשבות זרות בעשיית המצוות אלא לעשות הכל לשם שמים.